

УДК 13:130.1**АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ «САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ»**

Л.М. Сідак, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

У статті з метою визначення напрямів і методів філософсько-антропологічного дослідження саморозвитку особистості аналізуються сучасні підходи до осмислення дефініції зазначеного феномену. Найсуттєвішими рисами саморозвитку особистості пропонується вважати збагачення буття, яке ініціюється відчуттям його неповноти, прагненням збагатити і є проявом свободи особистості.

Ключові слова: саморозвиток особистості, повнота буття, збагачення буття, свобода особистості.

Вже досить тривалий час «проблема саморозвитку особистості займає провідне місце в педагогіці та психології» [7, с. 49]. Вона привертає до себе увагу також і соціологів, політологів, економістів. І це не випадково: кризи розвитку періодично вражають соціальне, природне середовище життєдіяльності людини, економіку і, як наслідок, сприяють виникненню різних проблем, що набули навіть глобального значення (наприклад, екологічні, епідеміологічні тощо). Але у працях дослідників різних галузей знань, присвячених саморозвитку особистості, осмисленню кризових явищ у різних сегментах життєвого середовища людини не приділяється належна увага філософському осмисленню феномену саморозвитку як методологічного підґрунтя даних досліджень. Незважаючи на давню традицію дослідження цієї проблеми, педагоги і кримінологи, соціологи і психологи, економісти і психіатри, розмірковуючи про саморозвиток особистості, по-різному його розуміють, нерідко самі, користуючись лише методологією своєї науки, намагаються подати наукове визначення цього поняття. Дослідники проблеми саморозвитку особистості нерідко обирають неналежний предмет дослідження.

Разом з тим, у сучасній філософії, зокрема, філософській антропології, проблема саморозвитку особистості також належно не досліджена, хоча є чимало праць, присвячених цій темі. Є.О. Остапенко, наприклад, слушно зауважує, що навіть «сучасні філософські словники не

містять статей про саморозвиток» [7, с. 50]. Тому не дивно, що здобутки досліджень саморозвитку особистості досить скромні, їх наукова цінність невелика, зокрема, можемо споглядати «розрізненість наукових підходів, навіть відсутність сталого визначення терміну «саморозвиток» [7, с. 50], довільне тлумачення понять, що нівелює можливість практичного застосування їхніх результатів тими, хто керує соціальним, політичним, економічним життям суспільства, педагогами, психологами тощо. Необхідність філософського осмислення проблеми саморозвитку особистості для створення методології досліджень, які б вказали на причини сучасних кризових явищ, а головне – визначили шляхи їх подолання – й обумовлюють **актуальність** теми цієї статті. Відповідно її **метою** є аналіз підходів до осмислення та визначення феномену саморозвитку особистості, виявлення характерних помилок, хибних висновків, а також визначення напрямів і методів філософсько-антропологічного дослідження зазначеного феномену.

Огляд літератури. Публікації останніх років підтверджують окреслену вище тенденцію: недостатню увагу філософів до зазначеної проблеми та неослабну увагу до неї психологів, соціологів, педагогів. Але відсутність єдиної обґрунтованої методології не може не обумовлювати виникнення однобоких визначень, підходів тощо, фрагментарності й неповноти осмислення явища, недостовірності висновків.

Виклад основного матеріалу. Так, Остапенко Є.О зазначає, що на сучасному етапі «першочерговим завданням стає формування особистості, яка схильна постійно займатися своїм професійним та особистісним самовдосконаленням, готова до безперервної освіти, тобто до постійного саморозвитку» [7, с. 49]. Тобто саморозвиток ототожнюється з освітою та самовдосконаленням. Мабуть, банальним буде доводити, що накопичення знань не робить особистість досконалішою. Знання – це лише інструмент або матеріал, який особистість використовує у процесі творення свого буття. Їх можна використати, наприклад, для самогубства або злочинної діяльності, яка приведе особистість у відповідне субкультурне середовище і погіршить якість життя, обумовить деградацію особистості. Тобто, особистість може використати знання як для саморозвитку, так і для власної руйнації. А «самовдосконалення особистості» – термін взагалі багатозначний. Вдосконалення можна розглядати і як надбання навичок, наприклад, професійних, і як покращення виконання тих чи інших

соціальних функцій, і як синонім слова «розвиток». Зауважимо, якщо розуміти «вдосконалення» як синонім терміна «розвиток», то цитата Є.О. Остапенко взагалі перетворюється на тавтологію, а отже, ані скільки не наближає до розуміння феноменів розвитку та саморозвитку.

Це стосується й позиції К.А. Абульханової-Славської, яка наголошує, що «самовдосконалення включає... процес залучення до культури свого суспільства, своєї епохи, постійне підвищення рівня своїх знань у процесі безперервної освіти, поповнення знань новими та, нарешті, процес активної реалізації себе у житті, праці, творчості» [1]. Автор наведеного визначення очевидно й сама розуміє його неповноту і недаремно використовує скромне «самовдосконалення» замість «саморозвиток». І все одно не зрозуміло, чому особистість, яка накопичила більше знань, слід вважати більш досконалою, а також, що означає «реалізація себе у житті, праці, творчості»?

Нерідко саморозвиток розглядається як педагогічний феномен. Наприклад, П. Коптерев так і зазначає: «Процес саморозвитку – це ... педагогічний процес» [4, с. 178]. Але сутність педагогіки полягає у впливі педагога на особистість. Чому тоді його можна вважати **саморозвитком**? Очевидно, слід визнати, що найоптимальнішим педагогічним впливом буде ініціація саморозвитку і педагогічний контроль за цим процесом. Але не можна ототожнювати саморозвиток і педагогічний вплив ще й тому, що історія знає достатньо випадків невдалої роботи педагога, так званих «педагогічних помилок» тощо. Очевидно, що філософія та інші науки потребують такої дефініції поняття саморозвитку, яка б не допускала двозначної оцінки й не потребувала уточнень на кшталт «успішний» тощо. Саморозвиток не може бути неуспішним за визначенням.

Чимало дослідників намагаються осмислити феномен саморозвитку, застосовуючи підхід, названий І.А. Шаршовим дискретним [12], тобто дослідження окремих явищ, пов'язаних із саморозвитком: самопізнання, самоорганізацію, самовдосконалення, самореалізацію, самоуправління, самовизначення тощо. Так, наприклад Веретенников В.П. розглядає саморозвиток і як самопізнання, і як самоствердження, і як самоактуалізацію, і як процес, послідовність етапів, які визначаються якісними змінами [3, с.12] Очевидно, що саморозвиток повинен характеризуватися якісно новим рівнем самоорганізації особистості, потребує самопізнання, забезпечує самореалізацію особистісного

потенціалу. Але він не є самопізнанням самим по собі, самореалізацією, самоорганізацією тощо, також не є і сукупністю цих феноменів. Зазначимо, що деякі форми деградації особистості, наприклад, злочинна діяльність або лудоманія, вимагають і певної реалізації здібностей, ініціюються потребою у самоствердженні тощо. Очевидно, також, що саморозвиток є процесом, у якому можна виділити окремі етапи. Але ж і руйнація особистості – це процес, етапи якого можна розглядати як якісні зміни особистості. Тоді не зрозуміло, які зміни свідчать про розвиток, а які про руйнацію чи деградацію особистості? *Отже, дискретний підхід не дає можливості осмислити саморозвиток як цілісне явище, визначити його суттєві ознаки тощо.*

Так само важко погодитися з визначенням саморозвитку В.І. Андреева: «Творчий саморозвиток особистості – це особливий вид творчої діяльності суб'єкт-об'єктної орієнтації, спрямований на інтенсифікацію і зростання ефективності процесів «самості»: самопізнання, творче самовизначення, самоуправління, творча самореалізація і самовдосконалення»[2, с.489] чи О.П. Слободяна: «Саморозвиток спрямований на вдосконалення, розвиток творчого потенціалу, діалогового дивергентного мислення, моделювання власного способу життя в соціокультурному контексті, на самореалізацію творчих здібностей»[11, с. 106]. Не зрозуміло, чому самореалізація творчих здібностей, самопізнання можуть розглядатися як саморозвиток. Очевидно, що самопізнання (як процес) – лише один із засобів саморозвитку, а його результати – знання про власні недоліки, риси, особливості тощо – умова. А якщо взяти до уваги, що деградація особистості теж іноді супроводжується творчістю, прагненням самореалізації, то за яких умов ці феномени забезпечують саморозвиток, а за яких призводять до деградації? А головне – очевидно, що все це – самопізнання, самореалізація, самовизначення, зростання творчих здібностей – є змістом саморозвитку, який вказує на зміни, що відбуваються в особистості внаслідок її саморозвитку, але не є саморозвитком як таким. Тавтологія, яку ми спостерігаємо в останньому визначенні, «саморозвиток спрямований на... розвиток творчого потенціалу...», вказує на проблему, практично не розкриту в сучасній філософії: що можна вважати розвитком, які ознаки цього феномену? Щойно зазначене практично повністю стосується позиції Н.М. Лосевої: «Саморозвиток – це процес досягнення цілей за допомогою зміни власної

діяльності і себе самого». [6, с. 45] та низки інших дослідників, що позбавляє необхідності додатково аналізувати їхню позицію.

Представники якісно-особистісного підходу (В.Г. Белінський, Е.І. Ісаєв та ін.) (за термінологією Е.О. Остапенко) розглядають саморозвиток як характеристику особистості, здатність її до змін. Втім, основні зауваження, окреслені вище, стосуються і цієї позиції. Так, розвиток – це завжди зміни. Але й деградація особистості – це зміни. Не можна погодитися зі щойно названими дослідниками і з таких міркувань: потенційна можливість процесу не тотожна самому процесові, тому здатність до змін (властивість) не є саморозвитком (процесом).

Основою трансферного підходу [7, с. 53] є розуміння саморозвитку особистості як перебудови внутрішнього світу, що призводить до зміни (або збереження) світогляду самоті. Наприклад, на думку Е.А. Парфенова, І.Т. Артемьева «саморозвиток особистості – це соціокультурний процес свідомого формування особистісно-значущого смислу діяльності щодо розвитку індивідуальних здібностей під впливом зовнішніх факторів впливу» [8]. Але, як відомо, не кожна зміна внутрішнього світу особистості, інакше кажучи, духовного буття, може бути визнана саморозвитком. Просте накопичення вражень, знань – це вже зміна духовного буття. Та нерідко це призводить до нудьги, духовні переживання втрачають свою яскравість, буття особистості робиться нестерпним. Наприклад, перший у житті власний автомобіль викликає бурхливі емоції та переживання, які захоплюють, збуджують особистість. Придбання автомобіля може стати смислом, метою життєдіяльності особистості на певний період, але якщо забезпечувати її щомісяця новим автомобілем, то враження від нього втрачуть свою яскравість. Це може стосуватися й інших змін духовного буття, зокрема і зміни світогляду, смисложиттєвих орієнтирів тощо. Очевидно, що їх не завжди можна визнати саморозвитком. Та й важко погодитися, що формування смисложиттєвих орієнтирів, смислів тощо є саморозвитком, адже довелося б визнати, що смислом життя є формування мети, а не її досягнення.

Діяльнісний підхід (В.І. Андрєєв, Г.О. Бам, О.Г. Сухоленова) ґрунтується на твердженні, що саморозвиток – певна внутрішня діяльність, вид творчої активності, що зумовлює продуктивне особистісне зростання [7, с. 53]. Але що таке «продуктивне особистісне зростання»? Які його критерії та характерні особливості? Очевидно, на відміну від збільшення

потенційних можливостей (здібностей тощо) мається на увазі зростання практичної активності. Так, життя сучасного міського жителя характеризується саме інтенсифікацією активності, але іноді саме це стає нестерпним. Чи можна його визнати саморозвитком? Отже, і такий підхід, на нашу думку, є неприйнятним через свою беззмістовність та двозначність.

Іноді дослідники застосовують терміни «професійний саморозвиток» та «творчий саморозвиток». У першому випадку переважно йдеться про вдосконалення окремих рис, якостей, навичок, але не розвиток та не саморозвиток особистості. А «творчий саморозвиток» можна розглядати і як зростання творчих можливостей особистості, і як творення нових рис особистості, ціннісних орієнтирів, мотивів тощо або їх корекцію. Але слід розуміти, що не завжди самотворення є саморозвитком. Водночас саморозвиток завжди є творчістю, тобто актуалізацією *нових* реальностей: ціннісних орієнтирів, навичок, мотивів, устремлінь, усього, що не було раніше іманентним особистості, не складало зміст її буття. *Отже першим завданням дослідника розвитку й саморозвитку особистості, а також і її руйнації слід вважати осмислення й визначення поняття «розвиток».*

Слід визнати, що радянські дослідники ХХ ст. також не створили більш-менш повну картину процесу саморозвитку. Так, С. Рубінштейн розглядав його як сходження неповторної індивідуальності із самосвідомістю та самостановленням до своєї родової сутності. Стверджувалося, що особистість, виступаючи творцем, реалізує свою безмежну сутність у нескінченному процесі саморозвитку [9, с.15]. Але що, яку безмежну сутність творить особистість у процесі саморозвитку, які ознаки цієї сутності? Чи не означає сходження індивідуальності до родової сутності втрату цієї самої індивідуальності? Чи не є зазначена «родова сутність» природою особистості, тобто тим, чим вона повинна стати?

Досить цікавий підхід до розуміння саморозвитку особистості подає у своїх працях Л. Кулікова, який став концентрацією здобутків радянської науки у дослідженні проблеми саморозвитку особистості. Автор визначає саморозвиток особистості як «усвідомлюване цілеспрямоване її самодобудовування відповідно до «Я-концепції», цінностей та особистісних смислів, яке містить (згідно із концепцією особистісного розвитку І.С. Кона) розвиток свого інтелекту, почуттів, здібностей, потреб, інтересів, смаків, досвіду та продуктивності діяльності, компетентності у

спілкуванні, зміцнення та збагачення власних соціальних зв'язків, вдосконалення свого фізичного стану і здоров'я» [5]. Це визначення достойне усіх зауважень, які подавалися вище. Наприклад, довелося для визначення (точніше пояснення) терміну «саморозвиток» використовувати термін «розвиток». Але щойно подане визначення має дві важливі риси. По-перше, фраза «розвиток свого інтелекту, почуттів, здібностей, потреб, інтересів, смаків, досвіду та продуктивності діяльності, компетентності у спілкуванні, зміцнення та збагачення власних соціальних зв'язків» фактично окреслює ті реальності, які складають і визначають буття особистості, ті події, які є його змістом. По-друге, воно вказує на безпосередній зв'язок саморозвитку з цінностями, Я-концепцією, особистісними смислами. Як бачимо, цінності поставлені в один ряд з іншими щойно зазначеними поняттями, розглядаються як суб'єктивні феномени, котрі точніше було б називати ціннісними установками або орієнтирами, результатами оцінювання тощо. Фактично втрачається об'єктивна сторона цінностей, які повинні розглядатися як дещо об'єктивно-суб'єктивне: об'єктивне значення феномену для повноти буття суб'єкта, яке останнім може сприйматися (оцінюватися), що у свою чергу нерідко змінює цінність (об'єктивне значення для повноти буття) феномену. І якщо методологічною основою дослідження обрати саме таку концепцію цінностей, то дуже важливе спостереження, що ціннісні орієнтири значною мірою визначають і спрямовують саморозвиток, а саме якимось чином змінюють буття особистості, його зміст (а розвитком не можна визнати такі зміни буття особистості, які б збіднювали його) вимагає прийняти таку інтерпретацію розвитку: *з об'єктивної сторони розвиток – це збагачення буття, із суб'єктивної сторони саморозвиток – це процес, така активність особистості, яка ініціюється відчуттям неповноти буття і прагненням його збагатити. Це дозволяє пояснити чисельні випадки очевидного збіднення буття особистості (деградації) внаслідок активності, яка повинна призводити до саморозвитку: творчість, освіта тощо, про що неодноразово йшлося вище, а саме – неналежне суб'єктивне визначення причин неповноти буття, шляхів його збагачення, методів саморозвитку і є причиною деградації особистості.*

Також слід розглянути, наскільки виправдано дослідники процесів, пов'язаних із розвитком, додають до відповідних термінів основу «само». Звичайно, слід погодитися, що саморозвиток – різновид саморуку [9]. Але

й у розумінні цього феномену немало розбіжностей. Насамперед зазначимо, що будь-який керований процес слід розглядати не тотожним процесу керування. Наприклад, управління автомобілем не тотожне рухові автомобіля, а робота тренера не тотожна грі футбольної команди. Вже через це правомірність додавання до основи «розвиток» або «рух» основи «само» не залежить від локалізації того елемента системи, який виконує функції управління (наприклад, забезпечує рівновагу) або мотиватора. Так, про систему зі зворотнім зв'язком, завдяки якому підтримуються певні параметри її руху, скажімо холодильник, не можна сказати, що він рухається сам лише тому, що елемент управління входить до складу системи. Тут краще застосувати термін «автоматично». Маятник або інше фізичне тіло у стані сталої рівноваги теж підтримує приблизну стабільність руху, але взагалі не має елемента управління. Елементи управління систем «літальний апарат – автопілот» і «літальний апарат – пілот» однаково імпліковані у систему, але у другому випадку значно більше підстав говорити про самостійність управління системи, як і про самостійність її польоту. Отже, імплікація елемента управління в систему, яка є об'єктом управління, ще не дає підстав говорити про самоуправління системи, її саморух, а отже, й саморозвиток.

Розуміння деякими дослідниками (В.І. Андреев, В.С. Біблер, В.А. Караковський, С.Ю. Курганов, А.Н. Тубелський та ін.) саморозвитку передбачає, що «індивід самостійно формує свою особистість, використовуючи внутрішній потенціал, а розвиток відбувається під впливом об'єктивних факторів» [9]. Але що означає «самостійно формувати свою особистість»? Наскільки ця формула розкриває мотивацію руху? Які причини руху можна визнати такими, що дають підстави говорити про самостійність, а відтак – про саморух і саморозвиток? Все це можна повторити і при розгляді твердження про використання «внутрішнього потенціалу». Робота двигуна і робота пілота – це використання внутрішнього потенціалу системи літак-пілот. Але вони дають зовсім неоднакові підстави говорити про самостійність руху. Тобто проблема полягає в тому, щоб розрізнити поняття «рух» і «саморух».

Е.Ф. Губський, Л.П. Карсавін, А.Г. Мисливченко та ін. намагаються вирішити цю проблему, пояснюючи саморозвиток як «діалектичний процес взаємодії зовнішніх і внутрішніх детермінант у становленні особистості», визнаючи ідею ролі внутрішніх закономірностей – «зміст

саморозвитку – результат внутрішньої роботи особистості, у процесі якої зміст зовнішніх факторів... стає знаряддям діяльності індивіду» [8]. Не можна однозначно сприйняти дані положення. Наприклад, дитину примушують займатися музикою. Примус батьків (вмовляння, заохочення подарунками, погрози, покарання), їхні підказки тощо – це зовнішній фактор. Дитина піддається примусу, підкоряє йому внутрішні мотиви, набуває певних навичок, знань. Чи є така діяльність розвитком особистості? Спробуємо назвати її лише саморухом... Але ось батькам, застосовуючи і вмовляння, і наполегливі нагадування, якимсь вдається розбурхати музикальні відчуття у дитини як потяг до прекрасного, викликати зацікавленість, любов до музики, потім бажання і прагнення відтворити прекрасні звуки, тобто внутрішні мотиви займатися музикою. Погодьтеся, ми з більшою охотою назвемо саморухом активність, ініційовану такими мотивами. В обох випадках дитина навчилася грати, використовуючи «внутрішній потенціал». Але вони відрізняються ступенем реалізації свободи особистості дитини, отож *лише свобода як причина активності дає можливість говорити про саморух як такий*.

Висновки. Основними проблемами у процесі дослідження сутності саморозвитку особистості є виявлення ознак розвитку, а також визначення умов самостійності цього процесу, тобто правомірності застосування кореня «сам». Оскільки тривалий час дослідники не могли дійти спільної думки, то очевидно, ця проблема досить непроста. Але й особливих дискусій з цього приводу не виникало, тому можна вважати, що сучасні науковці не мають спільної платформи, методологічного та аксіологічного підґрунтя для своїх досліджень. Кожен досить поверхово уявляв природу й сутність саморозвитку як щось таке, що впливає із завдань певної науки (педагогіки, психології, соціології), його основної наукової проблеми, використовував методологію своєї науки і не прагнув знайти загальновизнане розуміння феномену саморозвитку особистості. А це можна зробити лише розглядаючи його як цілісне явище, у взаємозв'язку мотивів, активності і її наслідків, тобто змін, які відбуваються у бутті особистості.

Будь-яка односторонність при дослідженні даного феномену буде викликати двозначність. Так, які б зміни особистості – накопичення знань, навичок, досвіду, перебудови внутрішнього світу, світогляду, ціннісних орієнтирів, або навпаки – інтенсифікація життєвої активності – все це ще

не свідчать про саморозвиток особистості. Вони можуть бути характерними і для її руйнації. Водночас очевидно, що з об'єктивної сторони розвиток особистості – це завжди оновлення, а тому саморозвиток є творчістю. Але основною й визначальною ознакою розвитку особистості є збагачення її буття. А із суб'єктивної сторони саморозвиток – це така активність особистості, яка ініціюється відчуттям неповноти буття і прагненням його збагатити. Оскільки суб'єктивно особистість може визначити неналежні причини неповноти буття, шляхи, напрями, методи, орієнтири його збагачення, вона може перетворюватися на деградацію або руйнацію особистості. Такий підхід дозволяє уникнути двозначності. Водночас говорити про **саморух** як такий дає право лише свобода як причина руху. Тому маючи на увазі, що саморух відрізняється ступенем реалізації свободи, саморозвитком слід визнати активність, суб'єктивно обумовлену прагненням збагатити своє буття і об'єктивно фактичною реалізацією цього прагнення. Відтак робочим визначенням саморозвитку особистості пропонуємо вважати такий: **«Саморозвиток особистості – це низка пов'язаних одна з одною подій, зумовлених спрямуванням внутрішньо притаманної особистості свободи, яка об'єктивно забезпечує таку зміну станів особистості, що кожен наступний стан відповідає більш повному, багатшому, досконалішому буттю»** [10, с.105-106].

Визначення напрямів подальших досліджень. У зв'язку з наведеним вище слід визнати, що дослідження саморозвитку особистості потребує досліджень феномену особистості, її свободи, сутності її буття і повноти буття. Цьому допоможе дослідження кризових явищ у різних сегментах життєдіяльності людини і відомих історії шляхів їх подолання.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 229 с.
2. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1996. – 567 с.
3. Веретенников В.П. Самообразование личности учащихся в условиях дидактической компьютерной среды (на примере изучения гуманитарных предметов): Дис. ... к.пед.н. 13.00.01. – В., 2003. – 170 с.
4. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения / П.Ф. Каптерев. – М., 1982. – 704 с.

5. Куликова Л.Н. Проблемы саморазвития личности / Л.Н. Куликова. – Издание 2-е, исправленное и дополненное. – Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2001. – 42 с.
6. Лосева Н.М. Саморозвиток викладача вищої школи: Навчальний посібник. – Д.: ДонНУ, 2003. – 336 с.
7. Остапенко Е.О. Дослідження підходів до визначення поняття «саморозвиток» / Е.О. Остапенко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Педагогіка. – 2010. – Т. 136, Вип. 123. – С. 49-53.
8. Парфенов Е. А. Проблема саморазвития личности в философской и психолого-педагогической науке / Е.А. Парфенов, И.Т. Артемьев // Научные труды SWorld. – 2013. – Т. 15. – № 3. – С. 40–45.
9. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности. К философским основам советской педагогики // Вопросы философии. – 1989. – № 4. – С. 3-17.
10. Сідак Л.М. «До визначення понять «розвиток», «саморозвиток», «саморозвиток особистості» // Теорія і практика управління соціальними системами / Щоквартальний науково-практичний журнал. – Х.: НТУ «ХП», 2006. – № 2. – С. 96-106.
11. Слободян О.П. Творчий саморозвиток особистості студентів педагогічного коледжу в процесі вивчення культурологічних дисциплін: Дис. ... к.пед.н: 13.00.04. – Л., 2004. – 305 с.
12. Шаршов И. А. Педагогические условия профессионально-творческого саморазвития личности студента: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. – Белгород, 2000. – 212 с.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ К ОСМЫСЛЕНИЮ ФЕНОМЕНА «САМОРАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ»

Л.Н. Сідак

В статье с целью определения направлений и методов философско-антропологического исследования саморазвития личности анализируются современные подходы к осмыслению дефиниции указанного феномена. Характерными чертами саморазвития личности предлагается считать обогащение бытия, которое инициируется ощущением его неполноты, стремлением обогащения и является проявлением свободы личности.

Ключевые слова: саморазвитие личности, полнота бытия, обогащение бытия, свобода личности.

ANALYSIS OF MODERN APPROACHES TO THE PHENOMENON OF «SELF-DEVELOPMENT OF PERSONALITY»

L.M. Sidak

The article analyzes the current approaches to the understanding and definition of self-development of the personality. Revealed the erroneous approaches to understanding the essence of this phenomenon. They are caused by the lack of clear criteria for understanding this phenomenon. All proposed changes in personality may have a double-digit assessment. Thus, education, creativity, industry does not indicate clearly the perfection of self-development of the personality. They can live with imperfection of spiritual processes. They can be a tool of destruction of the individual, for example, be used to criminal activities, be companions ludomana life. And most importantly, the accumulation of knowledge is not an end in itself the individual life. Self-knowledge is also not an end in itself. Creativity, different skills – it is only a tool for creating novelty. But not all of the creation of man develops his personality. Not every change of inner peace, spiritual existence can be considered self-development. It is obvious that the term "self-development of the personality" should not reflect certain aspects of life. He refers to it in its entirety to reflect the change in its values. Also, it does not always have a reason for a person's own activity. Only freedom as the cause of the personality activity makes it possible to speak of the self-movement and self-development. Characteristic features of self-development of the personality offer to consider enrichment of life which is initiated by feeling of its incompleteness, as aspiration of enrichment and is manifestation of a personal freedom.

Keywords: self-development of the personality, completeness of life, life enrichment, personal freedom.